

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ НЕПОІМЕНОВАНИХ ДОГОВОРІВ

ТІХОНОВА Марія Анатоліївна - кандидат юридичних наук, викладач кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільного права і процесу факультету з підготовки слідчих Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 347.44

Развитие гражданско-правовых, предпринимательских отношений, отношений в сфере бытового обслуживания привели к увеличению количества и усложнению содержания договорных конструкций. Частым становится явление, когда заключенный договор объединяет признаки нескольких договоров, часть из которых получили свое законодательное закрепление, а часть из которых являются новыми для законодателя. Постоянный поиск новых, неизвестных законодательству договорных конструкций обусловлен также стремлением потенциальных контрагентов подкреплять свои отношения наиболее удобными для них правовыми средствами. Правовая техника позволяет минимизировать собственные издержки, регулируя одним договором сложные экономические отношения.

Ключові слова: *договір, непоіменований договір, зобов'язання.*

Актуальність дослідження

Актуальність дослідження обумовлена досягнутим у Росії рівнем розвитку ринкових відносин, відмовою від обов'язкового для сторін планового договору, надання права як фізичним, так і юридичним особам вільно вступати у договірні зв'язки.

Ступінь розробки проблеми

Загальні аспекти класифікації цивільно-правових договорів досліджували такі вітчизняні цивілісти, як А. Т. Бабаскін, І. Г. Бабич, Л. К. Веретельник,

В. В. Луць, Р. А. Майданик, О. А. Пушкін, В. М. Самойленко, Є. О. Харітонов, Р. Б. Шишка та іноземні цивілісти, зокрема А. А. Амангельди, М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, Т. І. Ілларіонова, О. С. Іоффе, Н. Д. Єгоров, А. Д. Корецький, Ю. В. Романець, Л. А. Руднева, Є. О. Суханов та інші, але власне система непоіменованих договорів приватного права на монографічному рівні ще не розглядалася.

Метою дослідження є постановка проблеми щодо необхідності комплексного вивчення системи непоіменованих договорів як результату реалізації одного з основних принципів приватного права – свободи договору.

Традиційно, ще з часів Ульпініана, вивчення права розділяється на право публічне (*jus publicum*) і право приватне (*jus privatum*). Право публічне захищає суспільний інтерес, а право приватне – відповідно, приватний, особистий. Право цивільне (*jus civile*) у різні часи наповнювалося різним змістом – до нього належали правові норми, які визначали правовий статус римських громадян; воно протиставлялося праву преторському; а кінець кінцем під цивільним правом розумілось право (римських) громадян та право приватних осіб. І з плином часу, у період Республіки, в *jus privatum* увійшли не тільки норми права, які переслідували приватний інтерес, але й взагалі всі норми, які регулювали відносини за участю приватних осіб. Така сама трансформація сталась і з *jus civile*.

І в результаті *jus civile novum* і *jus privatum* стали наповненими практично однаковими за змістом нормами. Крім того, в ході рецепції римського права під *Corpus juris privatum* розумілися ті норми права, які відносились до *jus privatum*. І в теперішній час поняття „приватне право” і „право цивільне” є поняттями тотожними [1, с. 38-43].

Критеріями розмежування права приватного від права публічного ми будемо брати теорії інтересу (якщо норма права захищає інтереси приватної особи, то вона відноситься до приватного права) та теорію метода правового регулювання відносин (якщо регулювання відносин відбувається самими учасниками відносин, воно „дає нам” норми приватного права). Ці теорії обрані з тих міркувань, що розмежування інтересів приведе до розмежування цілей учасників відносин, а звідси будуть виведені принципи побудови цих відносин і принципи їх регламентації.

Основним фундаментальним принципом приватного права є такий юридичний порядок, відповідно до якого окрема, приватна особа має право самостійно, автономно, за своєю волею, незалежно від розсуду державної влади визначати юридично значущі умови своєї поведінки. Звідси випливають і всі інші принципи, характерні для приватного права – принцип свободи договору також. Цивільний кодекс України у ст. 3 проголошує свободу договору однією з головних загальних засад цивільного законодавства. Згідно зі ст. 6 ЦК сторони мають право укласти договір, не передбачений актами цивільного законодавства, врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, не врегульовані ними, а також відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Учасники цивільних правовідносин вільні як в укладенні договору, так і у визначенні його умов (при цьому сторони можуть укласти договір як передбачений, так і не передбачений законом, поіменованій та непоіменованій), крім того, учасники вільні у виборі контрагента та визначенні умов договору.

Система непоіменованих договорів виникла ще у Стародавньому Римі і з того часу, з розвитком економіки, науки, техніки, ви-

робництва та торгівлі, розвитком майнових та немайнових відносин вона тільки розвивалась і розширювалась. І це є звичайним, це є своєрідною закономірністю, тому що право ніколи не може йти нога в ногу з життям, право завжди регулює лише ті відносини, які вже виникли і вже існують. Так само і в договірному праві – неможливо урегулювати відносини між учасниками лише на підставі поіменованих договорів, тих договорів, які закріплені кодексами. „Экономическая жизнь и деловой оборот всегда шире закрепленных в законодательстве правовых форм” [2]. І тому учасники правовідносин завжди між собою укладали, укладають і будуть укладати непоіменовані договори.

На практиці у різні часи і в різних країнах законодавство і судова практика по-різному вирішували навіть питання законності чи незаконності існування непоіменованих договорів [3, с. 323-326].

На сьогоднішній день, не дивлячись на наявність наукових праць, присвячених непоіменованим договорам, існує проблема визначення власне непоіменованого договору та проблема відмежування непоіменованого договору від змішаного договору. У зв'язку з такою невизначеністю виникають проблеми при вирішенні спорів, пов'язаних з можливістю використання норм права про конкретні договори або загальних норм про зобов'язання у суді.

Крім того, недостатня увага приділялась і підставам виникнення непоіменованих договорів, поділу непоіменованих договорів у межах існуючих типів договорів, питанням правового регулювання непоіменованих договорів.

Системність знання, тобто його досить жорстка організованість за певними правилами, завжди виступає як істотна ознака будь-якої науки. Систематизація – це процес зведення розрізнених знань про предмети (явища) об'єктивної дійсності в єдину наукову органічну єдність - систему, встановлення єдності знань [4]. Вона є відображенням матеріальної єдності світу і ґрунтується на вивченні суттєвих зв'язків, які об'єднують ці предмети (явища).

Під терміном „система” часто розуміють теорію, класифікацію, способи організації

АНОТАЦІЯ

Розвиток цивільно-правових, підприємницьких відносин, відносин у сфері побутового обслуговування призвели до збільшення кількості й ускладнення змісту договірних конструкцій. Далеко не рідкісним стає явище, коли укладений правочин об'єднує у собі ознаки декількох договорів, частина з яких отримали своє законодавче закріплення, а частина з яких є новою. Постійний пошук нових, невідомих законодавству договірних конструкцій обумовлений також прагненням потенційних контрагентів підкріплювати свої відносини найбільш зручними для них правовими засобами. Правова техніка дозволяє мінімізувати власні витрати, регулюючи одним договором складні економічні відносини.

SUMMARY

. Development of civil law, development of enterprise relations, relations in sphere of consumer services have led to increase in quantity and complication of contents of the contracts. The phenomenon, when the concluded contract unite the features severals contracts (and one part of these features are in the legislation, and other part of these features are new for legislator), becomes frequent. Constant search new, unknown to the legislation of contractual designs is caused also by aspiration of potential counterparts to support the relations by the most acceptable legal means. The legal technics allows to minimize own costs, regulating by the one contract, difficult economic relations.

розумової діяльності, деякі властивості суспільства, сукупність усталених норм життя і правил поведінки тощо. Тому систематизація спирається на класифікацію, аналіз і синтез істотних властивостей певної об'єктивної системи.

Наука цивільного, приватного права, як і будь-яка інша наука, з розвитком потребує необхідності систематизації отриманих знань.

Висновки:

Актуальність формування системи непоіменованих договорів, що укладаються у сфері приватних правовідносин дедалі стає очевиднішою. Системне дослідження цих договорів допоможе зрозуміти, що розрізною ці договори між собою та що їх об'єднує, ми зможемо їх дифініювати та розглянути як єдину визначену сукупність, що має цілісну внутрішню структуру. Крім того, здійснення класифікації договорів дає можливість не лише виділити риси чи істотні ознаки того чи іншого договору, а й визначити його місце в системі приватноправових відносин, оскільки правильно побудована класифікація сприяє систематизації накопичених знань, забезпечує належне використання термінів, усуває неоднозначність правозастосування.

Системний підхід в побудові та аналізі договірного права служить досягненню створення ефективного законодавства. Він сприяє виявленню ознак правовідносин,

що впливають на правове регулювання, виявленню зв'язку між цими ознаками. Системний аналіз забезпечує належну підпорядкованість правових норм, їх уніфікацію і диференціацію. Науково обґрунтована система непоіменованих договорів дозволить визначити способи їх правового регулювання, що буде сприяти більш ефективній реалізації принципу свободи договору.

Література

1. Гражданское право: актуальные проблемы теории и практики / под общ. ред.: В.А.Белова. М.: Издательство Юрайт, 2009. – С. 38-43.
2. Якушев В.С. Гражданский кодекс России (часть вторая) – продолжение формирования рыночного законодательства (общая правовая характеристика) // Российский юридический журнал, 1996. – № 2.
3. Брагинский М.И. Договорное право: Общие положения. / Издание 3-е, стереотипное) / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М.: Статут, 2001. – С. 323-326.
4. Система. Материал из Википедии — свободной энциклопедии // [Электронный ресурс] // URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D1%E8%F1%F2%E5%EC%E0>;
5. Новицкий И.Б. Римское право [Электронный ресурс] // URL: http://society.polbu.ru/novitsky_pravo/ch61_i.html#
6. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40-44, 356 с.